

Sygn. akt IV CSK 257/06

POSTANOWIENIE

Dnia 12 stycznia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Tadeusz Żyźnowski

w sprawie z wniosku R. G.
przy uczestnictwie I. C. i innych
o stwierdzenie nabycia spadku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 stycznia 2007 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego [...] z dnia 27 lutego 2006 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 27 lutego 2006 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy R. G. od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 15 lipca 2005 r. stwierdzającego, że spadek po M. G., zmarłej w dniu 25 sierpnia 2004 r., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 6 października 1993 r. nabył wnuk R. G. w całości.

Sąd Rejonowy ustalił, że spadkodawczyni pozostawiła dwa testamenty: testament notarialny z dnia 6 października 1993 r., w którym powołała do spadku swego wnuka R. G. i testament alograficzny z dnia 5 czerwca 2000 r., w którym do spadku powołała swoich synów J. G. i R. G. W ocenie Sądu ważny jest pierwszy z tych testamentów. Drugi testament, sporządzony w ten sposób, że spadkodawczyni oświadczyła swoją ostatnią wolę przed wójtem gminy P. J. W., jest zaś nieważny, ponieważ – co zostało ustalone na podstawie zeznań świadków i uczestników postępowania – testament nie został sporządzony w obecności dwóch świadków, a ponadto sporządzony został pod wpływem błędu i w stanie wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Aprobując rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd pierwszej instancji Sąd Okręgowy stwierdził, że brak jest podstaw do uznania testamentu alograficznego za nieważny z tego powodu, że został sporządzony pod wpływem błędu i w stanie wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Sąd Okręgowy przyjął jednak, że testament ten jest nieważny, gdyż sporządzony został z naruszeniem art. 951 § 1 k.c. przez to, że oświadczenie ostatniej woli spadkodawczyni zostało złożone bez obecności dwóch świadków.

Postanowienie wymienione na wstępie wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną. Podstawą skargi jest naruszenia prawa materialnego: art. 951 k.c. przez błędną jego wykładnię i art. 952 k.c. przez jego niezastosowanie oraz naruszenie przepisów postępowania: art. 244 § 1 i art. 247 k.p.c. przez dopuszczenie dowodów z zeznań świadków i uczestników postępowania przeciwko osnowie protokołu, w którym spisano oświadczenie ostatniej woli spadkodawczyni. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, względnie o uchylenie wydanych w sprawie postanowień obu instancji

i stwierdzenie nabycia spadku po M. G. na podstawie testamentu alograficznego z dnia 5 czerwca 2000 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafne jest spostrzeżenie skarżącego, że protokół, w którym spisane jest oświadczenie ostatniej woli złożone przez spadkodawcę wobec osoby urzędowej (art. 951 § 2 k.c.), jest dokumentem urzędowym (art. 244 § 1 k.p.c.). Dokument ten nie jest jednakże dowodem, który nie może zostać podważony (art. 252 k.p.c.). Przewidziane w art. 247 k.p.c. ograniczenie dopuszczalności dowodu ze świadków i z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu dotyczy – co *expressis verbis* stanowi ten przepis – dokumentu obejmującego czynność prawną i tylko między uczestnikami tej czynności. Ograniczenie to nie dotyczy zatem dokumentów tzw. zaświadczających, np. takich które mają charakter stwierdzający dokonanie czynności prawnej. Czynność prawna, jaką jest sporządzenie testamentu, w przypadku testamentu alograficznego dokonywana jest ustnie. Protokół, w którym zostało spisane oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy nie jest dokumentem obejmującym tę czynność prawną, lecz jest dokumentem stwierdzającym dokonanie tej czynności, a zatem ograniczenie dowodowe przewidziane w art. 247 k.p.c. nie dotyczy tego protokołu. Poza tym ograniczenie to nie jest aktualne co do dokumentów obejmujących jednostronną czynność prawną. Gdyby zatem protokół, w którym spisane jest oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy, złożone wobec osoby urzędowej (art. 951 § 2 k.c.), był dokumentem obejmującym czynność prawną sporządzenia testamentu, to i tak przewidziane w art. 247 k.p.c. ograniczenia dowodowe nie miałyby zastosowania do tego protokołu. Dokonując ustalenia co do dochowania przez spadkodawczynię przy sporządzaniu w dniu 5 czerwca 2000 r. testamentu wymagań przewidzianych w art. 951 § 1 k.c., Sąd Okręgowy nie naruszył zatem art. 247 k.p.c.

Niewadliwie, bez naruszenia art. 951 § 1 k.c., Sąd Okręgowy uznał, że warunkiem ważności testamentu alograficznego jest sporządzenie go w obecności co najmniej dwóch świadków, co oznacza, iż oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy powinno być złożone ustnie wobec wójta lub innej osoby wymienionej w tym przepisie, w obecności dwóch świadków. Dla ważności

testamentu alograficznego obecność świadków jest konieczna w czasie składania oświadczenia przez spadkodawcę. Nie jest wystarczająca ich obecność przy spisywaniu protokołu stwierdzającego złożenie przez spadkodawcę oświadczenia ostatniej woli, czy też przy odczytaniu tego protokołu. Ustalony w sprawie stan faktyczny wskazuje, że przy złożeniu przez spadkodawczynię ustnie, w obecności wójta, oświadczenia zawierającego ostatnią jej wolę, świadkowie nie byli obecni. Oświadczenie to nie stanowi zatem ważnego testamentu sporządzonego w formie przewidzianej w art. 951 § 1 k.c.

Jak zasadnie twierdzi skarżący, w razie niedochowania wymagań przewidzianych w art. 951 k.c., powodujących, że testament sporządzony w formie przewidzianej w tym przepisie jest nieważny, dopuszczalna jest tzw. konwersja testamentu alograficznego i uznanie go za ważny testament ustny, tj. testament przewidziany w art. 952 k.c. Wszakże możliwe to jest tylko wówczas, gdy spełnione są wszystkie przesłanki ważności testamentu ustnego. Według art. 952 § 1 k.c. przesłanką taką jest m.in. oświadczenie przez spadkodawcę ostatniej woli ustnie przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków. Jeżeli zatem w ustalonym w sprawie stanie faktycznym za świadka złożenia przez spadkodawczynię ustnie oświadczenia ostatniej woli można by uznać wójta, to jednakże nie było dalszych dwóch świadków jednocześnie obecnych przy dokonywaniu tej czynności. Już tylko ta okoliczność wyklucza możliwość konwersji sporządzonego przez spadkodawczynię testamentu alograficznego i uznanie go za ważny testament ustny, wobec czego zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 952 k.c. nie jest zasadny.

Skoro skarga kasacyjna okazała się nie mieć uzasadnionych podstaw, Sąd Najwyższy ją oddalił (art. 398¹⁴ w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).